

ИНФЛЯЦИЯ МЕНЕН ЖУМУШСУЗДУКТУН ӨЗ АРА БАЙЛАНЫШЫН МОДЕЛДӨӨ
МОДЕЛИРОВАНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ БЕЗРАБОТИЦЫ И ИНФЛЯЦИИ
THE MODELLING OF THE RELATIONSHIP BETWEEN UNEMPLOYMENT AND
INFLATION

*Мамыраниева А.Т. – улук окутуучу,
Абдырахманова Г.Б. – улук окутуучу
ЖАМУ, Финансы жана кредит кафедрасы*

Аннотация: Бул макалада негизги макроэкономикалык чоңдуктар болуп саналган жумушсуздук менен инфляциянын деңгээлинин өз ара байланышы корреляциялык-регрессиялык методдун жардамында көрсөтүлгөн.

Аннотация: В данной статье показано взаимодействие основных макроэкономических параметров безработицы и инфляции с помощью корреляционно-регрессионного анализа.

Annotation: This article shows the connection between the main macroeconomic parameters of unemployment and inflation by using correlation and regression analysis

Ачкыч сөздөр: инфляция, жумушсуздук, корреляциялык – регрессиялык метод, моделдөө

Ключевые слова: инфляция, безработица, корреляционно-регрессионный метод, моделирование

Key words: inflation, unemployment, correlation and regression method, simulation

Филлипстин ийриси байланыштырып туруучу жумушсуздуктун деңгээли жана инфляциянын темпи – бул эки негизги чоңдук экономиканын абалын көрсөтүп турат. “Бул чоңдуктардын ортосундагы байланыш кандай, алар бири-бирине кандайча таасир этет”- деген ойлор көптөгөн экономисттерди түйшөлтүп келген.

Инфляция менен жумушсуздуктун ортосундагы өз ара байланыш XX кылымдын орто чендеринде алгач изилдене баштаган жана бул изилдөөлөр А.Филлипстин ысмы менен байланыштуу болгон. 1958-жылы англиялык экономист А. Филлипс орточо эмгек акынын өсүү темпи менен жумушсуздуктун деңгээлинин өз ара байланышын туюндуруучу, талаптын инфляциясынын графикалык моделин сунуштаган. Өзүнүн ишинде англиялык статистиканын 1850-1860-жылдардагы маалыматтарын пайдалануу менен, эмгек акынын ставкасынын өзгөрүүсү жана жумушсуздуктун деңгээлинин ортосундагы өз ара тескери көз карандылыкты көрсөтмөлүү кылып көрсөткөн ийрини түзгөн.

Кийинчерээк бул көз карандылыктан америкалык экономисттер П. Самуэльсон жана Р. Солоу мындай жыйынтыкка келишкен: “Филлипстин ийриси инфляция менен жумушсуздуктун ортосундагы тандоону, б.а. бул эки чоңдуктун бирөөсүн азайтуу менен гана экинчисин жогорулатууга мүмкүн экендигин көрсөтө алат”. Мындай көз карандылыктын себеби төмөндөгү менен түшүндүрүлөт: “жумушсуздук жогору болгон кезде эмгек акы төмөнкү деңгээлде кармалып, баалардын өсүүсүн акырындатат”. 50-60-жылдардагы экономисттердин эмпирикалык изилдөөлөрү Филлипстин ийрисинин негизги мазмунун тастыкташты: кыска убакыт аралыгында инфляциянын жогорку темпи, жумушсуздуктун деңгээлинин төмөндөшү, ал эми инфляциянын төмөнкү темпи – жумушсуздуктун жогорку деңгээли менен коштолот. Жумушсуздук менен инфляциянын ортосундагы мындай байланыштын болуусу, өнүккөн рынок экономикасы бар мамлекеттердин экономикалык саясатында 60-жылдарда колдонулган.

Бирок, экономикалык жөнгө салуунун практикасы көрсөткөндөй, бул метод кыска мөөнөткө гана колдонулушу мүмкүн, анткени узак мөөнөттүү планда (5-10 жыл) жумушсуздуктун жогорку деңгээлде болгондугуна карабастан, инфляция өсүп олтурат, бул көптөгөн шарттар менен түшүндүрүлөт.

Инфляция менен жумушсуздуктун өз ара байланышынын мүмкүн болгон теориялык интерпретацияларынан улам, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик статистикалык комитетинин 2007-2016-жылдардагы маалыматтарынын негизинде, инфляция менен жумушсуздуктун өз ара байланышын корреляциялык-регрессиялык методдун жардамында аныктап көрөбүз.

Таблица 1. Кыргызстандагы жумушсуздуктун деңгээли

Жылдар	Экономикалык активдүү калк, миң адам	Жумушсуздар, миң адам	Жумушсуздуктун деңгээли, %
2007	2343,8	191,1	8,2
2008	2379,9	195,6	8,2
2009	2420,1	203,7	8,4
2010	2456,0	212,3	8,4
2011	2490,1	212,4	8,5
2012	2496,8	210,4	8,4
2013	2468,7	205,7	8,3
2014	2504,2	201,5	8,0
2015	2544,3	192,2	7,6
2016	2547,1	183,7	7,2

Булагы: КР улуттук статистика комитетинин 2007-2016-жылдардагы отчетторунун негизинде түзүлдү

Улуттук статистика комитетинин маалыматтарынан көрүнүп тургандай, 2007-жылдан 2011-жылга чейин жумушсуздуктун жогорулагандыгын, ал эми 2012-2016-жылдарда жумушсуздуктун деңгээлинин төмөндөй баштагандыгын көрүүгө болот [1].

Ушул эле мөөнөттөгү инфляциянын деңгээлин кийинки таблицада көрсөтөлү (табл.2)

Таблица 2. Кыргызстандагы 2007-2016-жылдар аралыгындагы инфляциянын деңгээли

Жыл	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Инфляция деңгээли	10,2	24,5	6,8	8	16,6	2,8	6,6	7,5	6,5	0,4

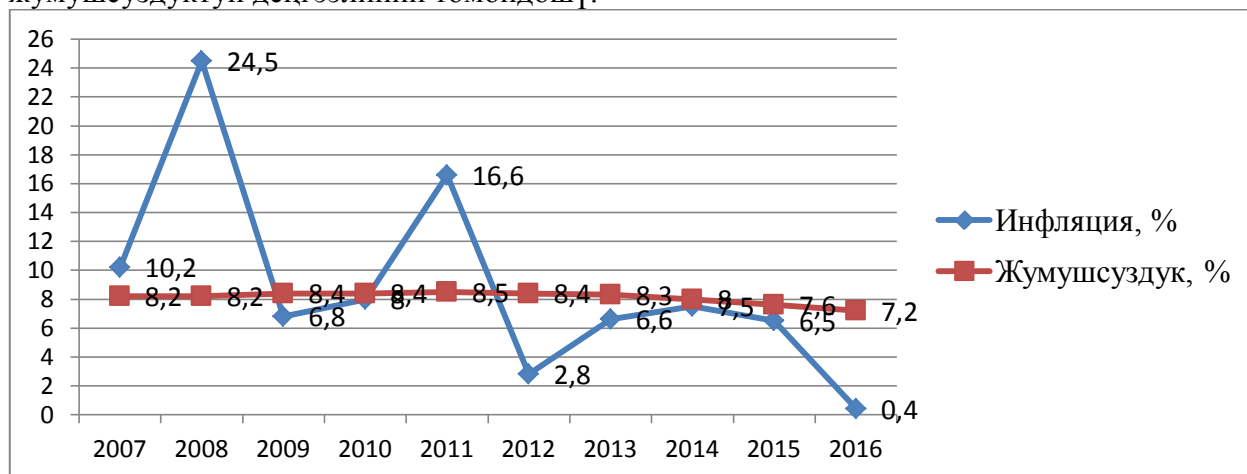
Булагы: КР улуттук статистика комитетинин 2007-2016-жылдардагы отчетторунун негизинде түзүлдү

Бул жылдар аралыгында инфляциянын деңгээли бир калыпта эмес экендиги көрүнүп турат, бул көрсөткүчтөр негизинен көптөгөн факторлордон көз каранды [2].

Бул эки макроэкономикалык параметрдин өз ара байланышын изилдөө үчүн, алардын көрсөткүчтөрү боюнча графикалык сүрөттөлүшүн карап көрөбүз.

1-сүрөтүнөн көрүнүп тургандай, инфляция менен жумушсуздуктун деңгээлинин ортосундагы өз ара тескери байланыш айрым кыска мөөнөттөрдө гана ачык көрүнүп турат. Бул мөөнөттөр: 2008-2009-жылдар аралыгында инфляция төмөндөп, жумушсуздуктун

деңгээлинин өсүшү, 2012-2013-2014-жылдар аралыгында инфляциянын өсүшү менен жумушсуздуктун деңгээлинин төмөндөшү.

Сүр.1. Инфляция менен жумушсуздуктун деңгээлинин диаграммасы

Ошентип, эмпирикалык маалыматтар, Кыргызстандын экономикасы үчүн Филлипстин классикалык ийрине мүнөздүү болгон кыска мөөнөттүү байланыштын бар экендиги жөнүндөгү теориялык жыйынтыктарды тастыктайт. Узак мөөнөттө инфляция менен жумушсуздуктун ортосунда ачык байкалган тескери байланыш байкалбайт.

Эми бул байланышты корреляциялык-регрессиялык моделдин негизинде аныктап көрөлү.

Алгач эң кичине квадраттар методунун жардамында регрессия теңдемесин түзүп алабыз.

Регрессиянын теңдемеси (регрессиянын эмпирикалык теңдемеси), корреляция - регрессиялык модели

$$y = 0.02443 x + 7.9004 \text{ көрүнүшүндө болот.}$$

Корреляция коэффициентин аныктайбыз:

Таблица 3. Регрессия теңдемесинин сапатынын көрсөткүчтөрү

Көрсөткүч	Мааниси
Детерминация коэффициенти	0.1657
Орточо ийкемдүүлүк коэффициенти	0.027
Орточо аппроксимация коэффициенти	3.91

Детерминация коэффициенти 0,1657 ге барабар, б.а. 16,57% инфляциянын өзгөрүүсү, жумушсуздуктун өзгөрүүсүнө алып келет, ал эми калган 83,43 % жумушсуздуктун өзгөрүүсү моделде эске алынбаган башка факторлордон көз каранды болот[4].

Жогорудагы түзүлгөн корреляциялык-регрессиялык моделдин негизинде жүргүзүлгөн эсептөөлөр, жумушсуздук менен инфляциянын ортосунда кыска мөөнөттүү гана түз жана тесери байланыштар бар экендигин тастыктайт.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Кыргызстан в цифрах. Публикации Национального статистического комитета Кыргызской Республики [Текст]: [Электронный ресурс]/ Кыргыз Республикасынын социалдык-экономикалык абалы, айлык чыгарылыш, январь-декабрь, Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети //– Режим доступа свободный: <http://www.stat.kg> - Загл. с экрана.
2. Купуев П.К. Население и уровень жизни [Текст]/П.К. Купуев, Ж. Ормонов. – Бишкек: «Илим», 2010
3. Мамыралиева А.Т. Курс лекций по эконометрике [Текст]/А.Т. Мамыралиева, А.К. Аскарова, М.Ж. Акжолова. – Жалал-Абад, 2007.– 84 с.
4. Мамыралиева А.Т. Применение метода корреляционно-регрессионного анализа в определении взаимосвязи ВВП и безработицы//ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, №3, 2017.С. 91-93